

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد M.A.

رشته:

برنامه ریزی درسی

عنوان:

**میزان توجه به مولفه های مهارتهای زندگی در برنامه درسی علوم
انسانی پایه چهارم و پنجم دوره ابتدایی کم توان ذهنی ایران**

استاد راهنما:

دکتر حجت اله فانی

استاد مشاور:

دکتر ویدا فلاحی

نگارش:

بی بی ساره دانش

بهمن ۹۰

پاسگذاری

پاس و ستایش خداوندی را که روحیه و توان کسب دانش را برای ما ارزانی داشت. بدون تردید سیر در عالم دانش و پژوهش قبل از هر چیز مستلزم راهنمایی و مساعدت فکری و روحی استاید بزرگوارم جناب آقای دکتر حجت‌الهدی فانی که بار راهنمایی‌های ارزنده‌شان اینجانب را در تحقیق‌یاری نمودند و همچنین سرکار خانم دکتر ویدا فلاحی به پاس هوشمندی و توانایی استادانه ایشان در انتخاب دانش‌نویس که در این پژوهش نصیب من گردید تشکر و قدردانی می‌نمایم.

همچنین از سرکار خانم دکتر مژگان امیریان زاده مدیر گروه و جناب آقای دکتر عباس قلاتش که داوری پایان نامه را بر عهده داشتند، کمال تشکر را دارم.

از کلیه عزیزان و دوستان یسرا محسنی، مژگان صمصامی، ندا عقیلی، شیرین خرد، نرجس خاتون الهه اسدی و سکینه موسوی که در مراحل انجام پژوهش زحمات شایانی را متقبل شدند و مراد انجام این امریاری نمودند کمال تشکر و سپاس را می‌نمایم.

تقدیم به

پدر و مادرم که عالمانه به من آموختند تا چگونه در عرصه زندگی ایستادگی را تجربه کنم.

تقدیم به

برادران و خواهران عزیزم که وجودشان شادی بخش و صفایشان مایه آرامش من بود.

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی میزان توجه به مولفهای مهارتهای زندگی در برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم ابتدایی کم توان ذهنی انجام شده است. در این پژوهش از روش توصیفی به منظور مشخص کردن مؤلفه های آموزش مهارتهای زندگی و نیز روش تحلیل محتوا به منظور تحلیل برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم دوره ابتدایی کم توان ذهنی شامل ده کتاب بوده است که کل جامعه برای مطالعه انتخاب شده است. ابزار جمع آوری اطلاعات شامل سیاهه تحلیل اهداف، تحلیل محتوای کتب و تحلیل محتوای کتب راهنمای معلم بوده که پس از مطالعه مبانی نظری پیشنهاد و تدوین شده و پایایی و روایی آن توسط متخصصین آموزش و پرورش استثنایی و برنامه درسی تعیین شده است. واحد تحلیل جملات و تصاویر مندرج در متن کتب درسی و کتب راهنمای معلم بوده است. در بخش تحلیل محتوا نیز مهمترین یافته ها نشان دهنده آن بوده که در مجموع بخش اهداف میانگین میزان توجه اهداف مورد بررسی با مؤلفه های آموزش مهارتهای زندگی در پایه چهارم و پنجم به ترتیب $7/3$ و $6/2$ درصد در محتوای کتب درسی مورد بررسی میانگین میزان همخوانی در پایه چهارم و پنجم به ترتیب با $11/3$ درصد و $16/2$ درصد برآورده شده است. به بعد شناسی در پایه چهارم $6/5$ درصد و در پایه پنجم $3/3$ درصد به بعد نگرشی پایه چهارم $2/6$ درصد، پایه پنجم $1/8$ درصد و به بعد مهارتی در پایه چهارم $5/6$ درصد، پایه پنجم $3/1$ درصد توجه شده است. که بیشترین میزان توجه به بعد شناختی در ارتباط با مؤلفه های مهارتهای زندگی بوده است.

کلید واژه ها: مهارتهای زندگی - کم توان ذهنی - برنامه درسی - دوره ابتدایی کم توان

ذهنی

فصل اول: طرح تحقیق

۲.....	مقدمه
۴.....	بیان مسأله
۵.....	اهمیت و ضرورت تحقیق
۶.....	اهداف تحقیق
۷.....	سؤالات تحقیق
۸.....	تعاریف عملیاتی و مفهومی

فصل دوم: ادبیات پیشینه تحقیق

۱۳.....	مبانی نظری مهارت های زندگی
۱۴.....	نقش مهارت های زندگی در ارتقاء بهداشت و سلامت روان
۱۶.....	اجزا مهارت های زندگی
۱۶.....	فرضیه های بنیادین آموزش مهارت های زندگی
۱۷.....	آموزش مهارت های زندگی
۲۲.....	اهداف آموزش مهارت های زندگی
۲۳.....	آموزش مهارت های زندگی به کودکان و نوجوانان (لاینر کواست بین المللی)
۲۳.....	آموزش مهارت های زندگی در چند کشور دنیا
۲۴.....	تاریخچه مهارت های زندگی
۲۵.....	ملاکهای استفاده از مهارت های زندگی
۲۶.....	رویکردهای مهارت های زندگی
۲۷.....	ارتباط مهارت های زندگی با تربیت اسلامی
۲۸.....	نظام فرهنگی و آموزش مهارت های زندگی
۲۹.....	جایگاه آموزش مهارت های زندگی در مدارس

۳۰.....	روشهای ارزیابی مهارتهای زندگی.....
۳۱.....	نتایج و پیامدهای برنامه مهارت های زندگی.....
۳۱.....	انواع مهارت های زندگی.....
۴۸.....	کم توان ذهنی(عقب مانده ی ذهنی).....
۴۹.....	ساختار آموزش و پرورش کودکان و دانش آموزان کم توان ذهنی.....
۴۹.....	هدفها و برنامه های آموزش و پرورش کودکان عقب مانده ذهنی
۵۰.....	پیشینه تحقیقات.....
۵۰.....	پژوهش های انجام شده در ایران.....
۵۳.....	تحقیقات انجام شده در خارج.....
۵۶.....	جمع بندی

فصل سوم: روش شناسی پژوهش

۵۸.....	روش تحقیق.....
۵۸.....	جامعه و نمونه آماری پژوهش.....
۵۸.....	ابزار جمع اوری اطلاعات.....
۵۹.....	پایایی و روایی ابزارها.....
۵۹.....	روش تحلیل داده ها.....

فصل چهارم: یافته های پژوهش

۶۱.....	پاسخ به سؤال کلی.....
۶۴.....	پاسخ سوال اول پژوهش
۶۸.....	پاسخ سوال ۲ پژوهش
۷۹.....	پاسخ به سوال ۳ پژوهش.....
۸۰.....	پاسخ به سوال ۴ پژوهش.....

پاسخ به سوال ۵ پژوهش..... ۸۱

پاسخ به سوال ۶ پژوهش..... ۸۳

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

خلاصه تحقیق..... ۸۷

نتیجه گیری..... ۸۷

جمع بندی و بحث..... ۹۰

محدودیت ها..... ۹۰

پیشنهادات پژوهش..... ۹۱

فهرست منابع و مأخذ..... ۹۲

فصل اول
طرح تحقیق

مقدمه

همه ما گاهی در زندگی با چالش‌ها و مشکلاتی مواجه می‌شویم و در برخورد با این دشواری‌ها، در اختیار داشتن منابع و مهارت‌هایی که به ما کمک کنند تا به بهترین شکل ممکن از عهده‌ی حل مشکلات خود برآییم، تسلی بخش است. کنار آمدن با فشارهای روانی و کسب مهارت‌های فردی و اجتماعی، همواره بخشی از واقعیات زندگی انسان است که در ادوار متفاوت زندگی به اشکال گوناگون تجلی می‌یابد (کلینکه، ترجمه محمد خانی، ۱۳۸۱).

در دوران کودکی، تعارض‌های درونی جلوه‌چندانی ندارد، اما با افزایش سن و مواجهه با دشواری‌های ویژه‌ی سنین نوجوانی، کشمکش‌های درونی و محیطی بیشتر ظاهر می‌شوند. همچنین همزمان با رشد جسمانی و روانی، انتظار جامعه و خانواده نیز از خود افزایش می‌یابد، به طوری که این حس به انسان القا می‌شود که به سبب زندگی اجتماعی، بخشی از تمایلات خود را محدود و در چارچوب هنجارهای اجتماعی و گروهی زندگی می‌کنند (طهماسبی، ۱۳۸۳).

بنابراین افرادی که شیوه‌های صحیح رفتار اجتماعی را فرا نگرفته و مهارت‌های لازم در جهت تطبیق خود با خانواده و جامعه را نیاموخته باشند، با آسیب‌های جدی و متعدد شخصیتی روبرو خواهند شد و در صورتی که برخی رفتارهای ضد اجتماعی در آنان شکل گرفته باشد، بروز واکنش‌های خشن و منفی شدت می‌یابد و پیامد آن آسیب‌های روان‌شناختی، و انحرافات و ناهنجاری‌های روحی جلوه‌دوچندانی پیدا می‌کند.

از این رو هر چه جامعه پیچیده‌تر و ارتباط بین فردی و اجتماعی وسیع‌تر گردد، تعارض‌های هنجار درونی و محیطی بیشتر می‌شود که منجر به سرگشتگی و آشفتگی روحی در افراد کم‌توان می‌شود (کارتلیج و اف، ترجمه نظری نژاد، ۱۹۹۶).

در میان عوامل متعددی از قبیل خانواده، مدرسه، مدیریت و سازمان و تشکیلات، امکانات و تدارکات فرهنگ، کتاب‌دانش‌آموز و معلم، نظام تربیت، نظام ارزشیابی که در امر آموزش موثرند، کتاب و محتوای مواد درسی جایگاه ویژه‌ای دارند و از این نظر بسیاری از کارشناسان مسائل آموزشی و مواد درسی تنها مظهر فعالیت‌های مربوط به برنامه‌ریزی درسی است و در حقیقت باید گفت که تعیین‌کننده‌ی خط‌مشی و فعالیت‌های مورد نظر برای تحقیق یافتن توانایی‌های بالقوه‌ی فرد است (مهر محمدی، ۱۳۷۱).

تجارب، موقعیت‌ها و فعالیت‌های یادگیری فراهم شده و سازمان نیافته، محتوای برنامه درسی را تشکیل می‌دهند، که با استفاده از نمادها و نشانه‌های کتبی به صورت کتابهای درسی در اختیار فراگیران قرار داده می‌شود. بنابراین محتوای کتاب‌های درسی به طور مستقیم بر فهم و درک و چگونگی کسب مفاهیم از جانب فراگیران اثر دارد. لذا محتوای برنامه درسی به نحوی باید سازمان داده شود که فقط انتقال صرف اطلاعات به دانش‌آموزان نباشد، بلکه آنها را برای زندگی آماده کند، همانطور که جان دیویی می‌گوید: «پرورش تمایلات طبیعی دانش‌آموزان بخصوص تمایل به کشف را تشویق کند (کدیور، ۱۳۷۳).

دانش‌آموزانی که امروز در مراکز آموزشی حضور می‌یابند باورهای عظیمی از اطلاعات، آگاهی‌ها و معلومات روبرو هستند. حجم معلومات و اطلاعاتی که انسان در صد سال اخیر به آنها دست یافته با هیچ یک از قرون گذشته قابل مقایسه نیست. استفاده صحیح از این اندوخته‌های عظیم بشری، به طوری که زندگی در آینده را ممکن سازد، فقط برای کسانی میسر است که، مهارت‌های لازم و ضروری را در امر یادگیری کسب کرده باشند. ما انسان‌ها می‌توانیم تغییرات و تحولاتی در کسب زندگی خود ایجاد نماییم. (مهرمحمدی، ۱۳۸۳).

آموزش مهارت‌های زندگی فرد را برای غلبه بر تنش‌ها و مشکلات پیش رو که خواست فرد و جامعه است آماده می‌کند، آموزش مهارت‌های زندگی به دانش‌آموزان مورد تاکید بسیاری از مربیان و صاحب نظران تعلیم و تربیت بوده است. برای مثال از نظر دیویی هدف تعلیم و تربیت آماده کردن شهروندان برای خودگردان است، این یادگیری مثل هر یادگیری دیگر باید از راه عمل صورت گیرد. به نظر دیویی بزرگترین نقص آموزشگاه‌های سنتی کهمیه تاسف است آن است که در آن سعی می‌شود در محیطی که فاقد هر گونه روح اجتماعی می‌باشد، برای اجتماع اعضای شایسته و مفید تربیت کند (شکوهی، ۱۳۶۹، ص ۲۰۳).

این مهارت‌ها که در قالب ساختارهایی چون عزت نفس، اعتماد به نفس، تفکر انتقادی، تفکر نقاد، توانایی حل مسئله و مهارت‌های اجتماعی تجلی می‌یابند به طور ضمنی و آشکار توسط نهادهای اجتماعی، مثل خانواده، مدرسه، معلمان و رسانه‌ها به کودکان و نوجوانان آموزش داده می‌شوند. این آموزش‌ها به ویژه در یک نهاد رسمی مانند آموزش و پرورش باید توسط مربیانی صورت پذیرد که خود واجد چنین مهارت‌هایی باشند تا بتوانند دانش‌آموزان را فعالانه در فرایند یاددهی، یادگیری سهیم سازند و محیط کوچک مدرسه را به محیط بزرگ جامعه نزدیک نمایند (معصومی، ۱۳۸۱).

با توجه به اهمیت یادگیری مهارت‌های زندگی برای مواجهه کودکان کم توان ذهنی با مسائل و مشکلات روزمره و تاثیر آن بر بهبود زندگی فردی و اجتماعی و نیز تاکیدهایی که برای گردیده است، بایستی در فرایند تعلیم و تربیت آنان بدان توجه لازم به عمل آید. در همین راستا است که امروزه بخشی از برنامه‌های درسی و رسمی مدارس در اکثر نظام‌های آموزشی به آموزش این مهارت‌ها اختصاص دارد. این آموزش می‌بایست مبتنی بر یافته‌های جدید علمی و نیز افزایش مهارت‌های علمی باشد. آموزش به این گروه به طور عام در حیطه‌های ذیل صورت می‌گیرد: خواندن، ریاضیات، علوم و مطالعات اجتماعی است (استنتن و دیگران، ۱۹۸۶).

علاوه بر اینها آموزش مهارت‌های عملی امروزه در سطح جهان از اهمیت فوق العاده ای در آموزش کودکان کم توان ذهنی برخوردار است. محتوای آموزش در حیطه های خواندن (روخوانی)، ریاضیات، علوم و مطالعات اجتماعی در واقع می بایست پیش نیاز مهارت‌های عملی باشد. به این منظور بررسی محتوای آموزش و میزان تحقق این هدف از مسائلی است که همواره توجه محققین نظام های آموزشی را به خود جلب کرده است.

بیان مسأله

در دنیای امروز که پیوسته پیچیده تر می شود، کودکان باید دانش و مهارت های فراوانی مسلط باشند. آنان باید دانش و مهارت های ضروری را بیاموزد؛ تمرین کنند و درونی سازند، تا بتوانند به خوبی با چالش های اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی که فرا راه انسان و توسعه ی جهان قرار دارد، رو یا رو شود (گیلک، ۱۳۸۴)

آموزش کودکان در سال های اولیه زندگی از اهمیت خاصی برخوردار است. عادات، طرز تفکر، عقاید و تمایلاتی که فرد در ایام کودکی کسب می کند، اساس موفقیت و یا شکست او در دوره های بعدی زندگی را تشکیل می دهد و توانمندی های رفتار و ویژگی های شخصیتی بزرگسالان تحت تأثیر رویدادهایی است که در دوران کودکی برای آنان اتفاق افتاده است. رشد کودکان باید در مسیر خواست ها و نیازها یا هماهنگی و همکاری دو جانبه صورت گیرد، تا توانمندی های لازم در آن به وجود آید. در این خصوص توان روحی و روانی هر فرد در شکل گیری شخصیت و عکس العمل های او در موقعیت های مختلف نقش اساسی دارد. از این رو لزوم آموزش مهارت های زندگی در کنار خواندن و نوشتن و ریاضیات و علوم و غیره احساس می شود؛ چرا که آموزش این قبیل مهارت ها، افزایش توانایی های روانی، اجتماعی و در نهایت پیشگیری از رفتارهای مخرب و آسیب زنده به فرد و اجتماع است و ارتقای سطح سلامت را به دنبال دارد (صامت، ۱۳۸۵).

مهارت های زندگی مجموعه ای از توانای هایی هستند که زمینه سازگاری و رفتار مثبت و مفید را فراهم می آورند. این توانایی ها فرد را قادر می سازند، مسئولیت های نقش اجتماعی خود را بپذیرد و بدون لطمه زدن به خود و دیگران، با خواست ها، نیازها، انتظارات و مشکلات روزانه، به ویژه در روابط بین فردی، به شکل مؤثری روبرو شود (سبز علی سنجابی، ۱۳۸۶)

کارایی و آمادگی فرد برای ورود به بزرگسالی، با مهارت های زندگی در ارتباط می باشد مهارت های زندگی شامل همه ی مهارت ها و آگاهی هایی است که برای زندگی مؤثر در چهار زمینه ی خانوادگی، تحصیلی، اجتماعی و شغلی لازم و ضروری هستند.

مهارت های زندگی، برای زندگی اثر بخش و برای همه ی دوره های زندگی (کودکی، نوجوانی و بزرگسالی) ضرورت دارند. مجموعه ی کلی این مهارت ها بر اساس رشد مؤثر در چار چوب بعد خانوادگی، تحصیلی، شغلی و اجتماعی و به منظور پیشگیری و درمان اصلاحی به کار برده می شوند. و بر ساختار تئوریکی که دارای هدف های کلی مشاوره و بهداشت روانی است استوارند (داردن و همکاران؛ ۱۹۹۶، به نقل از پیکیسیر، هوپر و دیگران، ۱۹۹۸).

آموزش مهارت های زندگی یکی از چشم اندازهای مهم آموزشی به افراد دارای ناتوانی است. اهداف برنامه های آموزشی مهارت های زندگی این است که به افراد کم توان ذهنی و به طور کلی دارای ناتوانی این امکان داده شود تا از طریق آموزش مهارت های زندگی امکان زندگی در اجتماع پیدا کند. نگرش جامعه به کودکان کم توان ذهنی در سطح جهان در حال دگرگونی است. یکی از مشکلات دانش آموزان کم توان ذهنی تعمیم محتوای یادگیری به محیط زندگی است. میزان کاربردی بودن محتوای آموزشی، انطباق با شرایط زندگی محیط خارج از آموزشگاه، رفع نیازهای جاری، کاهش مشکلات بیرونی و نیز افزایش توانایی های بالقوه از اهم اهداف برنامه های آموزشی است.

از آنجا که کسب مهارت های زندگی در دوره ی ابتدایی و دوران کودکی به ویژه برای کودکان کم توان ذهنی از اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار است طبعاً در برنامه درسی و محتوای آموزشی و تربیتی باید توجه لازم رابه این آموزش و تربیت داشته باشند پژوهش گر نیز در این تحقیق عبارت است : از تجزیه و تحلیل برنامه ی درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم ابتدایی کم توان ذهنی به منظور تشخیص دقیق این مسئله که آیا محتوای برنامه درسی علوم انسانی به آموزش مهارت های زندگی تا چه میزان توجه شده است.

اهمیت و ضرورت تحقیق

پویایی و تغییرات لحظه به لحظه موجود در زندگی کنونی موجب گردیده است ضمن تغییر در شیوه های زندگی مسائل و مشکلات خاصی نیز بروز نماید. به طوری که عدم برخورد صحیح با آن مسائل و مشکلات باعث بر هم خوردن بهداشت روان و تعادل افراد می شود و در نهایت باعث مبتلا شدن فرد به انواع آسیب های روانی نظیر ناکامی، افسردگی، اضطراب و آسیب های اجتماعی نظیر اعتیاد و غیره می گردد. برای پرهیز از مبتلا شدن به اختلال بهداشت روانی و آسیب های اجتماعی باید نحوه برخورد صحیح با مسائل مشکلات زندگی روزمره را آموخت؛ به عبارت دیگر باید در خود تواناییهایی را به وجود آورد که با استفاده از آن تواناییها بر مشکلات غلبه نمود و همیشه سالم و با نشاط زندگی کرد.

ضرورت کسب مهارت های زندگی در این است که افراد را توانمند می نماید و به آنها این امکان را می دهد که از خودشان و علاقه شان در برابر موقعیت های سخت زندگی دفاع کنند. مهارت های زندگی فرد را قادر می سازد تا در رابطه با سایر انسان ها، جامعه، فرهنگ و محیط خود مثبت و سازگارانه عمل کند و سلامت روانی خود را تأمین نماید. به طور خلاصه باید گفت که همه انسان ها در زندگی با موقعیت هایی روبرو می شوند که اگر به درستی عمل نمایند، سلامت روانی خود و دیگران را به خطر می اندازند. رفتار مناسب در این موقعیت ها نیاز به یادگیری دارد. این ضرورت ها ما را به کسب مهارت های زندگی رهنمون

می نمایند تا در پرتو آن بتوانیم از ایجاد رفتارهای آسیب زنده به بهداشت روان و سلامت خویش پیشگیری نماییم (ملکی، ۱۳۸۷).

از آنجا که کودکان کم توان ذهنی توانایی محدودی برای انجام هر گونه کار ذهنی و انتزاعی دارند،

باید فرصت لازم برای کسب تجربه های دست اول مربوط به زندگی روزمره برای آنها فراهم شود. بنابراین موقعیت یادگیری باید طوری باشد که کنش فعال در کسب تجارب مختلف در زمینه های ذهنی، محیطی، اجتماعی و عاطفی داشته باشند. فرصت لازم برای تجربیات اجتماعی باید فراهم گردد، تا رفتار و عادات اجتماعی مطلوب در کودک رشد نماید. برای اینکه این کودکان از نظر اجتماعی پذیرفته شوند باید به حقوق دیگران احترام بگذارند و قوانین جامعه را محترم بدانند. آنها باید یاد بگیرند که چگونه ساعات بیکاری را با فعالیت های سرگرم کننده و یا در رابطه با دیگران در فعالیت های گروهی بگذرانند. فعالیت های اجتماعی باید قسمت مهمی از برنامه های درسی باشد (افروز، ۱۳۸۰، ص ۱۲۱).

کودکان کم توان ذهنی توانایی درک مفاهیم انتزاعی را ندارند و نمی توانند مانند کودکان که هوش عادی دارند تمام مهارت های درسی را بیاموزند. عمدتاً باید تکیه بر اطلاعات و مهارت هایی بشود که در آینده برای زندگی اجتماعی و کفایت اقتصادی آنها ضروری است. این مهارتها نیز به وسیله ی تجربیات عینی که برای کودکان کم توان ذهنی قابل فهم است ارائه گردد. در سال های اخیر لزوم آموزش مهارت های زندگی را با اهداف تعمیق باروها، تقویت مهارتهای شخصیتی، اجتماعی و جامعه پذیر کردن جزولاینفک تعلیمات در مدارس قرار داده اند و معتقدند چنانچه این مهارت ها درست و بر پایه شناخت اساسی در شخصیت افراد نقش بندند، بسیاری از ناسامانی ها و انحرافات اجتماعی این گروه کاهش می یابد (میرجوادی کرمانی، ۱۳۸۱). از همین رو ضرورت افزایش قدرت سازگاری دانش آموزان برای بالا بردن ظرفیت های روحی، اجتماعی و افزایش اجرای برنامه های اصلاحی از سوی مسئولان تعلیم و تربیت نیز، نسبت به گذشته پررنگ تر شده است.

اهداف تحقیق

اهداف کلی

تعیین میزان توجه به مؤلفه های مهارت های زندگی در برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم دوره ابتدایی کودکان کم توان ذهنی ایران.

اهداف ویژه

۱- تعیین چگونگی توجه به مهارت های زندگی در اهداف برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم دوره، ابتدایی کودکان کم توان ذهنی.

۲- تعیین چگونگی توجه به مهارت های زندگی در محتوای کتب علوم انسانی پایه های چهارم و پنجم دوره ابتدایی کودکان کم توان ذهنی.

۳- تعیین چگونگی توجه مهارت های زندگی در محتوای کتب راهنمای معلم علوم انسانی پایه چهارم و پنجم دوره ابتدایی کودکان کم توان ذهنی.

۴- تعیین چگونگی توجه به مهارت های زندگی در بعد شناختی آموزشی برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم کودکان کم توان ذهنی.

۵- تعیین چگونگی توجه به مهارت های زندگی در بعد عاطفی آموزش برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم کودکان کم توان ذهنی.

۶- تعیین چگونگی توجه به مهارت های زندگی در بعد عملکردهای آموزشی برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم کودکان کم توان ذهنی.

سؤالات تحقیق

سوال کلی

تا چه میزان به مؤلفه های مهارت های زندگی در برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم دوره ابتدایی کودکان کم توان ذهنی توجه شده است؟

سؤالات ویژه

۱- تا چه میزان به مهارت های زندگی در اهداف برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم دوره ابتدایی کودکان کم توان ذهنی توجه شده است؟

۲- تا چه میزان به مهارت های زندگی در محتوای کتب درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم دوره ابتدایی کودکان کم توان ذهنی توجه شده است؟

۳- تا چه میزان به مهارت های زندگی در محتوای کتب راهنمای معلم علوم انسانی پایه چهارم و پنجم دوره ابتدایی کودکان کم توان ذهنی توجه شده است؟

۴- تا چه میزان به بعد شناختی آموزش مهارت های زندگی در برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم دوره ابتدایی کودکان کم توان ذهنی توجه شده است؟

۵- تا چه میزان به بعد عاطفی آموزشی مهارت های زندگی در برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم دوره ابتدایی کودکان کم توان ذهنی توجه شده است؟

۶- تا چه میزان به بعد عملکردی آموزش مهارت های زندگی در برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم دوره ابتدایی کودکان کم توان ذهنی توجه شده است؟

تعاریف عملیاتی و مفهومی

مهارت های زندگی^۱

سازمان جهانی بهداشت، مهارت های زندگی را چنین تعریف نموده است: «توانایی انجام رفتار سازگارانه و مثبت به گونه ای که فرد بتواند با چالش ها و ضروریات روزمره کنار بیاید» (WHO، ۲۰۰۱).

خودآگاهی^۲

منظور از مهارت خودآگاهی در این تحقیق عبارت است از شناسایی نیازهای جسمی و روانی خود، آگاهی نسبت به حقوق و مسئولیت های خود، آگاهی نسبت به توانایی و استعدادهای خویش، پیدا کردن اعتماد به نفس می باشد.

تصمیم گیری^۳

منظور از مهارت تصمیم گیری در این تحقیق مواردی همچون جمع آوری اطلاعات در زمان تصمیم گیری، رضایت از تصمیمات گرفته شده، گرفتن تصمیمات جدید، به تنهایی تصمیم گرفتن، داشتن اطمینان به تصمیمی که دارد، تصمیم گیری مطابق با موقعیت های خود می باشد.

حل مسئله^۴

منظور از مهارت حل مسئله در این تحقیق مواردی همچون توانایی تشخیص مشکل و علل آن، توانایی بررسی راه حل های مناسب در برخورد با مسائل و مشکلات، حرکت گام به گام برای حل مشکل و فکر کردن به یک مشکل به هنگام مواجهه با آن می باشد.

تفکر انتقادی^۵

منظور از تفکر انتقادی در این تحقیق مواردی همچون آگاهی پیدا کردن به یک مسئله که دیگران همیشه درست نمی گویند، چشم بسته عقاید دیگران را نپذیرفتن، داشتن دید قضاوتی در برخورد با مسائل، سعی در پی بردن به علت رویدادی پیش از مشاهده یک رویداد توانایی ارزیابی و قضاوت در مورد کسی یا چیزی، آگاهی دانش از پیش داوری ها و نابرابری هاست.

تفکر خلاق^۶

منظور از تفکر خلاق در این تحقیق توجه کردن به دیدگاههای متفاوت، یافتن راه های جدید در برخورد با مشکلات زندگی، داشتن نقشی فعال در یادگیری، داشتن ابتکار عمل در زندگی می باشد.

¹-Teacher guide

²-World health organization

³- Autoynosis

⁴- Decislon mokinge

⁵- Problem solving

⁶- Creative critical

⁷- Creative thinking

برقراری ارتباط^۱

منظور از برقراری ارتباط در این تحقیق مواردی همچون نه گفتن به خواسته های نا معقول دیگران، ابراز احساسات منفی و مثبت خود، توانایی شروع، ادامه و پایان دادن به یک گفتگو، احترام گذاشتن به نظرات دیگران، داشتن انعطاف در برخورد با دیگران می باشد.

اعتماد به نفس^۲

منظور از اعتماد به نفس در این تحقیق مواردی همچون داشتن احساس توانایی و شهامت انجام کارها را داشته باشد، زمانی که در جمع قرار دارد احساس تنهایی نکند، احساس نکند با دیگران تفاوت دارد، در خود احساس خلاء و پوچی نداشته باشد، احساس افسردگی و شرمساری نداشته باشد.

عزت نفس^۳

منظور از عزت نفس در این تحقیق مواردی همچون خود باوری یعنی خودش را آن گونه که هست بشناسد، ببیند و باور کند و برای خشنودی خود و دیگران تلاش کند، احساس خوبی نسبت به خود و زندگی داشته باشد و با اطمینان به خود و اطرافیان با مشکلات و مسئولیت های زندگی مواجه شود و از عهده آنها برآیند.

کنترل احساسات^۴

منظور از کنترل احساسات در این تحقیق مواردی همچون مقابله با خشم، مقابله با اضطراب، مقابله با افسردگی، مقابله با کمرویی و غیره می باشد.

داشتن هدف مطلوب در زندگی^۵

منظور از داشتن هدف مطلوب در زندگی در این تحقیق مواردی همچون اینکه داشتن هدف در زندگی، زندگی را معنی رسمی نماید، مانع از اتلاف انرژی می گردد و نوع تلاشها و فعالیت هایی که فرد باید انجام دهد را معین می کند.

مهارت شهروندی^۶

منظور از شهروندی در این تحقیق مواردی همچون احساس مسئولیت داشتن نسبت به اعضای جامعه، آشنایی با حقوق فردی، اجتماعی و شهروندی، شناخت بهتر جامعه و محیط اطراف خود، شناسایی مشکلات محیطی که در آن زندگی می کند و اقدام برای از میان برداشتن مشکلات محیط زندگی خود.

¹ - Communication

² - Self- confidence

³ - Selfesteem

⁴ - the control of feelings

⁵ - having the favorite goad in the life

⁶ - Citizenship skill

مهارت یادگیری^۱

منظور از مهارت یادگیری در این تحقیق مواردی همچون آشنایی با انواع فعال یادگیری و استفاده بهینه از آنها در امر یادگیری (یعنی اینکه دانش آموز بداند که مطالب کتاب را چگونه یاد بگیرد) و در زمان امتحان چگونه برخورد نماید و به این توانایی دست یابد که خود به صورت انفرادی به امر یادگیری بپردازد.

مدیریت منزل (امور خانه داری)^۲

منظور از مدیریت منزل در این تحقیق، مواردی همچون رعایت بهداشت توسط تمام اعضای خانواده، برقراری نظم، داشتن تعاون و تعامل در خانه، تقسیم وظایف مربوط به امورات خانه و غیره می باشد.

مدیریت زمان^۳

منظور از مدیریت زمان در این تحقیق مواردی همچون اطلاع درباره ی غیرقابل برگشت بودن زمان داشته باشد، از زمان خود استفاده ی بهینه و کافی نماید، برای استفاده از زمان برنامه ریزی داشته باشد، به عواملی که موجب اتلاف زمان می شوند توجه نماید.

مهارت شناسایی موقعیت های پرخطر و مقابله با آنها^۴

منظور از مهارت شناسایی موقعیت های پرخطر و مقابله با آنها در این تحقیق مواردی همچون بداند موقعیت هایی وجود دارند که خیلی خیلی خطرناک می باشند و سلامت روحی و روانی را به شدت تهدید می نمایند. اطلاعات کاملی درباره ی دچار شدن به ایدز، بیماری های مسری و دچار شدن به اعتیاد داشته باشد. دانش آموز باید کاری انجام ندهد که باعث ضرر، دردسر یا خطر برای خانواده و دیگران باشد، اطلاعاتی درباره ی وسایل خطرناک مانند برق، حریق، خطر سقوط، (و همه عواملی که سلامت کودک را تهدید می نماید) داشته باشد.

مهارت مراقبت از سلامتی خود^۵

منظور از مراقبت از سلامتی خود در این تحقیق به مواردی همچون رعایت بهداشت محیط زیست، رعایت بهداشت و پاکیزگی فردی، استفاده نکردن از دارو به شکل نابجا و خودسرانه، نریختن زباله در محیط بیرون از خانه (کوچه، خیابان، پارک و طبیعت) مسواک زدن و غیره می باشد.

کم توان ذهنی^۶

کم توان ذهنی ناظر است بر عملکرد هوشی که به طور معنی دار پایین تر از حد متوسط است و نیز همراه با نقایص در رفتار سازش است که در طول دوران رشد ظاهر می گردند. (هالاها و کافمن، ترجمه جوادیان، ۱۳۷۶).

¹ Learning skill

² Home economics

³ - Time management

⁴ - Dangerous situation

⁵ - Talking care of own health

⁶ - Mentally deficient

۱- کودکی که در مدارس کودکان کم توان ذهنی مشغول به تحصیل می باشد.

۲- بهره ی هوش کودکان بین ۷۰ تا ۵۰ قرار دارد.

برنامه درسی^۱

برنامه درسی یک مدرسه یک کلاس درس رامی توان مجموعه ای از فوایع از قبل پیش بینی شده است که به دستیابی به نتایج آموزشی تربیتی برای یک یابیش از یک دانش آموز در نظر گرفته شده اند (مهرمحمدی ۱۳۸۷).

در این پژوهش منظور مطالعه برنامه درسی برنامه درسی علوم انسانی پایه چهارم و پنجم دوره ابتدایی کم توان ذهنی ایران در سال ۹۱-۱۳۹۰ است که شامل اهداف محتوا روشهای یاددهی - یادگیری و ارزشیابی است. در این پروژه میزان توجه به مولفه های مهارتهای زندگی در حیطه های مختلف مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت.

راهنمای معلم^۲

راهنمای معلم به عنوان یک رسانه، از مهم ترین اجزای یک بسته آموزشی بشمار می رود و هدف عمده ی آن کمک به معلم در اجرای مطلوب برنامه درسی جهت تحقق اهداف آموزشی است. فلسفه، اهداف، قلمرو و توالی فرصت های یاددهی-یادگیری را برای معلمان به منظور شناخت هر چه بیشتر معلمان از برنامه درسی در این رسانه مشخص شده و از برداشتهای متفاوت جلوگیری می نماید (ملکی ۱۳۸۳).

در این پژوهش کتب راهنمای معلم علوم انسانی (۱۳۹۰) در پایه های چهارم و پنجم کودکان کم توان ذهنی مورد نظر می باشد.

محتوا^۳

محتوا چیزی است که قرار است آموزش داده شود، یا آنچه که می خواهیم یاد گرفته شود. همچنین محتوا را می توان شامل کلیه مطالب، مفاهیم و اطلاعات مربوط به یک درس باشد (میرزا بیگی، ۱۳۷۸).

در این پژوهش منظور از محتوا متن و تصاویر کتب درسی، کتب راهنمای معلم در برنامه درسی علوم انسانی پایه های چهارم و پنجم دوره ابتدایی کم توان ذهنی سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ بوده است.

کتاب درسی

کتابی است که موضوع معینی از مطالب را بررسی می کند و به طور منظم تهیه شده است و برای سطح خاصی از آموزش به کار می رود و مانند یک منبع اصلی درباره مطالعه یک موضوع در رشته معینی مورد استفاده قرار می گیرد (شعاری نژاد، ۱۳۷۶).

در این پژوهش منظور از کتابهای درسی مجموعه کتابهای دوره ابتدایی کم توان ذهنی.

¹ - Stanton

² - Teacher guide

Content3-

فصل دوم
ادبیات و پیشینه تحقیق